

Bendrija „LEMTIS“

2015 metų ekspedicijos medžiaga

PROJEKTAS

TREMTIES VIETŲ APLANKYMAS IR SURASTŲ KAPŲ INVENTORIZAVIMAS
IRKUTSKO sritis

Ekspediciją rėmė

LIETUVOS RESPUBLIKOS
KULTŪROS MINISTERIJA

TURINYS

[illegible]

ALGATUJUS

Buvusi sakų rinkėjų gyvenvietė Irkutsko srityje, Tulūno rajone, apie 30 km. į pietvakarius nuo Tulūno, apie 10 km. į vakarus nuo Tulūno – Ikėjaus plento. Iki 1958 m. priklausė Tulūno miško chemijos, vėliau – miško kirtimo ir transportavimo ūkiui. 1949 m. iš Lietuvos nuo Linkuvos, Pašvitinio, Joniškio, Pakruojo, Radviliškio, Žeimelio, Žagarės, Panevėžio atitremta apie 100 šeimų, apie 360 žmonių. Beveik visi - kaimų gyventojai. Algatujus – tai keli pastatai taigos glūdumoje. Tremtiniai buvo apgyvendinti klube, kontoroje. Be lietuvių buvo ir kitų tautybių tremtinių: ukrainiečių, uzbekų, moldavų, žydų. Iš pradžių visi jie rinko sakus, vėliau kirtu nusakintas pušis, gabeno rąstus prie Ijos upės ir plukdė. Statybininkų brigada Algatujuje statė barakus, Sobluko gyvenvietę, esančią maždaug už 10 km. į šiaurės vakarus. 1952 m. dalis tremtinių į ją ir persikėlė. Per 10 metų miškai Algatujaus apylinkėse buvo nusakinti, iškirsti, o rąstai Ijos upe išgabenti į medžio apdirbimo kombinatus, gyvenvietė buvo panaikinta. 1957 – 1959 m. dauguma lietuvių grįžo į Lietuvą, kelios šeimos liko gyventi Sibire.

Kaimo jau seniai nėra. Kapinės yra šiaurės rytų pusėje, miškelyje. Kapinės sudegusios, likęs tik vienas didelis medinis kryžius. Kapinės buvo aptvertos medine tvorele, kuri visiškai sudegusi. Jau atžėlusioje žolėje matosi kauburėliai ir duobės, kur buvo iškasti palaikai. Suskaičiavome gulinčių ir stovinčių virš dešimt kryžių liekanų, maždaug 4 - 5 m. aukščio. Panašu, kad kapinės buvo padegtos, nes taiga apdegusi tik aplink kapines. 1989 – 1990 m. keletą lietuvių palaikai iš ten parvežti į Lietuvą.

Iš Atagajaus kaimo pro kapines ėjo siaurasis geležinkelis į Jevdakimovą, juo buvo gabenama mediena.

ATAGAJUS

Gyvenvietė vakarinėje Irkutsko srities dalyje, Nižneudinsko rajone, apie 30 km. į šiaurės rytus nuo Nižneudinsko, Udos dešiniajame krante, Uko miško pramonės ūkio centras. 1949 m. balandžio mėnesį į Atagajų iš dabartinių Plungės, Skuodo, Kretingos ir Panevėžio rajonų atitremta keli šimtai žmonių. 1950 m. iš Manzurkos gyvenvietės atvežti dar 36 žmonės, kurie buvo ištremti anksčiau iš Lietuvos.

Buvo daug tremtinių iš Vakarų Ukrainos. To meto gyvenvietė - tai keliasdešimt namų ir keli barakai, kuriuose ir gyveno tremtiniai. Buvo parduotuvė, pirtis, ambulatorija. Tremtiniai kirto mišką, arkliais, o vėliau – medžio trinkelėmis kūrenamais traktoriais gabeno rąstus prie upės, juos plukdė, statė naujus barakus, vidurinę mokyklą, kultūros namus, ligoninę. Gyvenvietė labai išaugo. Po J. Stalino mirties, atlikę bausmes koncentracijos stovyklose, į Atagajų atvyko politiniai kaliniai, lietuviai. Kirsti miško suvažiavo daug užsiverbavusių darbininkų ir paleistų iš kalėjimų kriminalinių nusikaltėlių. 1957 m. lietuviai pradėjo grįžti į Lietuvą.

Atagajuje yra dvejios kapinės. Mūsų tautiečių didžiuliai pakrypę kryžiai stovi senosiose, gyvenvietės centre esančiose kapinėse.

1. Betoninis antkapis, stovi betoninis paminklas su lentele, ant kurios užrašas neišlikęs. Aptvertas medine tvorele. Šalia betoninio kryžiaus guli medinis kryželis. Ant kapo auga trys beržai.
2. Medinė tvorelė. Antkapis sukaltas iš lentų, stovi metalinis apie 2,3 m. aukščio kryžius.
3. Kauburėlis, aptvertas medine tvorele. Ant tvorelės guli apie 4 m. aukščio medinis kryžius.
4. Kauburėlio nematyti, bet mėtosi lentų likučiai. Stovi pasviręs masyvus, medinis kryžius.
5. Įduba, aptverta medine tvorele, kurios dalis išvirtusi. Stovi apie 4,5 m. aukščio masyvus medinis kryžius.
- 6,7. Du kauburėliai.

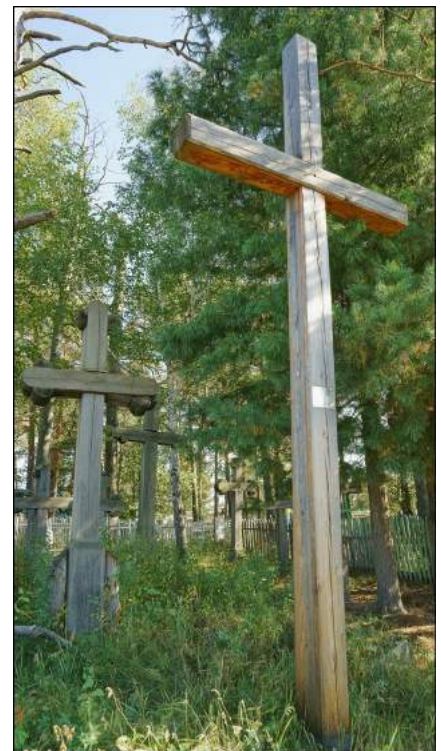
8. Nežymus kauburėlis, stovi medinis maždaug 1 m. aukščio kryžius.
9. Įduba, stovi medinis masyvus apie 4,5 m. aukščio kryžius. Tvorelė išvirtusi, auga jauni berželiai.
10. Kauburėlis, aptvertas medine tvorele, stovi apie 2 m. aukščio medinis kryžius. Ant kapo auga beržas.
11. Matosi samanotos tvorelės likučiai, kauburėlio nematyti.
Guli, apaugęs samanomis, masyvus apie 4,5 m. aukščio medinis kryžius.
12. Kauburėlio nematyti. Aptverta tvorelė, ant kurios guli medinis kryžius. Ant kapo auga beržai.
- 13,14. Ant abiejų kauburėlių - šiukšlių krūva.
15. Įduba. Stovi masyvus, apie 6 m. aukščio, medinis kryžius.
16. Nežymus kauburėlis, aptvertas medine tvorele.
Ant tvorelės guli masyvus, apie 4 m. aukščio, medinis kryžius. Auga du berželiai.
17. Nežymus kauburėlis, aptvertas medine tvorele.
Stovi masyvus, apie 5,5 m. aukščio, medinis kryžius.
18. Kapelis aptvertas medine tvorele, kauburėlio nematyti, auga trys berželiai.
19. Antkapis sukaltas iš lentų, o medinė tvorelė išgriuvusi.
Ant tvorelės vienos kraštinės guli masyvus, apie 3 m. aukščio, medinis kryžius.
20. Kauburėlio nematyti. Stovi masyvus, per 4 m. aukščio, medinis kryžius.
21. Kapelis aptvertas medine tvorele, o kauburėlio nematyti. Stovi masyvus medinis kryžius.

22. Kauburėlis, apaugęs žolėmis. Aplink mėtosi tvorelės likučiai. Stovi per 6 m. aukščio masyvus medinis kryžius su užrašu.
  23. Nežymus kauburėlis, stovi apie 2 m. aukščio metalinis kryžius su užrašu.
  24. Įduba, stovi masyvus, per 5 m. aukščio, medinis kryžius.
  25. Nežymus kauburėlis, aptvertas medine tvorele. Stovi per 3 m. aukščio medinis kryžius. Ant tvorelės kampo užvirtęs masyvus, apie 4 m. aukščio, medinis kryžius.
  26. Kauburėlio nėra, stovi masyvus medinis apie 4 m. aukščio kryžius.
  - 27,28. Įduba, prie kurios stovi masyvūs mediniai kryžiai. Vienas su užrašu, apie 3,5 m. aukščio. Kitas –masyvus, per 6 m. aukščio, medinis kryžius.
  29. Kapas aptvertas medine tvorele, kurios viena kraštinė išvirtusi. Ant tvorelės guli medinis, apie 3,5 m. Aukščio, kryžius.
  30. Duobė, šalia guli masyvus medinis kryžius be kryžmės.
  31. Duobė, stovi masyvus, apie 5 m. aukščio, medinis kryžius
  32. Kauburėlis, buvęs iš lentų sukaltas antkapis, kurio viena kraštinė jau supuvusi.
  - 33,34. Aptverti medine tvorele. Stovi medinis kryžius. Stovi masyvus, virš 5,5 m. aukščio, medinis kryžius.
- 1990 m. iš Atagajaus kapinių kai kurių lietuvių palaikai parvežti į Lietuvą.

2006 metais yra pastatytas labai aukštas medinis kryžius. Tai geras pavyzdys kaip nereikia daryti, nes kryžius yra labai paprastas ir nesiderina prie puošnių tremtinių statytų. Jis daug aukštesnis už senuosius, todėl traukia dėmesį, bet čia ir nusivili jį pamatęs... Aplamai šiose kapinėse kryžius ir nereikalingas, nes daug stovi tremtinių statytų. Be to kryžius pastatytas ne tinkamoje vietoje, lietuviškų kapų grupės šone, arti pušies. Tuo tarpu daug vietos grupės centre arba priekyje. Lentelė prikalta, bylojanti apie palaidotus tremtinius, taip aukštai, kad perskaityti gana sunku, o ir užrašas jau sunkiai įskaitomas.

BYKOVA

Kaimas Irkutsko srityje pietuose, Irkutsko buvęs Kirovo rajonas apie 20 kilometrų į šiaurės rytus nuo Angarsko, kolūkio centrinė gyvenvietė. 1949 m. į Bykovą iš buvusios Ukmergės apskrities atitremti 35 žmonės, daugiausiai ūkininkų šeimos. Bykovas buvo nemažas kaimas apie 100 sodybų, pastatų abipus kelio. Tremtiniai buvo apgyvendinti tuščiuose namuose po kelias šeimas. Po kelerių metų kai kurios šeimos apsigyveno atskirai. Jie dirbo laukuose, šienavo, prižiūrėjo gyvulius. 1958 m. pradėjo grįžti į Lietuvą.

Dabar Bykovas, tai nykstantis kaimas, lietuvių jau seniai nėra, kapinėse išlikusių lietuvių kapų neradome.

BOGATYRIS

Buvęs kaimas Irkutsko sr., Nižneudinsko r., apie 55 km. į p. r. nuo Nižneudinsko, Udos (Čiūnos aukštupys) kair. krante. 1949 m. balandžio mėn. į Bogatyrį iš dabartinių Kelmės, Raseinių, Tauragės, Jurbarko r., atitremtos 45 šeimos (154 žm.) – daugiausia moterys, vaikai, seneliai, tų šeimų vyrai kalėjo kalėjimuose, konc. Stovyklose. Kaime buvo apie 15 namelių, kuriuose gyveno per kolektyvizaciją 1929-1933 m. atitremti ukrainiečiai ir 1941 m. atitremti Pavolgio vokiečiai. Keturiuose barakuose buvo apgyvendinti lietuviai, veikė pradinė mokykla. Apie 1/3 žmonių dirbo kolūkyje, žemės ūkio darbus, kiti kirto mišką, kirtavietės buvo už 15-20 km. nuo Bogatyriaus, gabeno rąstus prie upės ir krovė į rietuves, pavasarį juos plukdė, vasarą tiesė kelius rąstams iš miško gabenti. Per kelerius pirmuosius tremties metus, kai kurios lietuvių šeimos persikėlė į Porogo gyvenvietę apie 10 km. į š. nuo Bogatyriaus. 1958 m. lietuviai pradėjo grįžti į Lietuvą. Jiems išvykus, kaimas sunyko. Dalį kapinių nuplovė per potvynį pakilęs upės vanduo. Iki 1990 m. daugelis lietuvių palaikai parvežti į Lietuvą.

Dabar Bogatyrio kaimo jau nėra, sunyko maždaug prieš 50 metų, liko tik šienaujami laukai. Kapinaitės ant Udos upės kranto. Aplink ošia taiga. Kapinaitėse radome vieną, dar stovintį, maždaug 3 metrų aukščio medinį kryžių su išpjaustytu užrašu. Šalia guli dar du maždaug 3 metrų aukščio mediniai, kryžiai, mėtosi kryžių likučiai, be kryžmių. Kapinaitėse matėsi duobės, įdubos.

BOLŠAJA JELANĖ

Bolšaja Jelane, kaimas yra Irkutsko srityje, Usolės rajone, apie 20 kilometrų į p. nuo Sibiro Usolės. Bolšaja Jelane – senas kaimas. 1834 metais jame tremtyje gyveno rusų poetas dekabristas A. Odojevskis. 1937 metais buvo pastatyta mašinų ir traktorių stotis, aptarnavusi pusę Usolės rajono kolūkių. 1949 -1957 metais veikė septynmetė mokykla. Lietuviai į Bolšaja Jelane atsikėlė 1954 metais iš aplinkinių kaimų. Jie buvo nuo Kaišiadorių, Varėnos, Jiezno, ištremti 1949 - 1951 metais, dauguma jų dirbo mašinų ir traktorių stotyje. 1964 metais mašinų ir traktorių stotis panaikinta, kolūkis buvo paverstas tarybiniu ūkiu. Lietuviai Bolšaja Jelanėje buvo mažai. Pagrindinė kaimo gatvė yra asfaltuota.

Bolšaja Jelanės kaimo kapinės yra ant kalvos. Kapinėse lietuviškų kapų, bei kryžių neradome. Kapinėse buvo vienas lietuviškas kryžius, kuris per laiką nuvirto ir supuvo.

ČEREMŠANKA

Tai pirmas kaimas įvažiavus į Irkutsko sritį iš Krasnojarsko krašto. Nuo rajono centro Taišeto apie 40 km. į šiaurės vakarus, prie Krasnojarskas – Irkutskas (M-53) plento. 1949 metais iš Biržų ir Pasvalio rajonų atitrėmė 15 ūkininkų šeimų, apie 60 žmonių. Vėliau gimė dar 17 vaikų. Tremtinius apgyvendino pas vietinius žmones. Tada Čeremšanka buvo apie 2 km. ilgio kaimas, kolūkio centras. Veikė pradinė mokykla, o septynmetė buvo Uralo Kliučiuose už 3 km. į pietus nuo Čeremšankos. Tremtiniai dirbo lauko darbus, karvių, kiaulių fermose, grūdų sandėlyje, statybose.

Dabar likusi tik dalis kaimo, nes kaimas sunykęs. Gyvena tik keliuose namuose. Kiti stovi be langų. Yra mobilaus ryšio bokštas. Čeremšanka yra šalia plento, tačiau įvažiuoti į kaimą su automobiliu esant sausam orui negalėjome. Vienintelis įvažiavimas yra išvažinėtas sunkaus transporto, gilios provėžos molėtame grunte.

Kaip prisimena tremtiniai kapinėse buvo palaidoti 9 žmonės, bet mes radome tik penkių kapų pėdsakus.

CHOMUTOVAS

Kaimas Irkutsko srityje, apie 25 kilometrai į š. r. nuo Irkutsko, Kudos upės (Angaros deš. intakas) kairiajame krante. 1949 m. į Chomutovą atitremtos 7 šeimos, 19 žmonių nuo Šakių, Vilkaviškio, Lazdijų. Chomutovas buvo didelis kaimas, apylinkės ir kolūkio centras. Namai (80-100 sodybų) išsirikiavę abipus pagrindinės gatvės. Buvo septynmetė mokykla, paštas, felčerių punktas, kontora. Tremtiniai dirbo kolūkyje, žiemą kirtė mišką. Mirusiuosius laidojo Kudos kaimo kapinėse.

Chomutovo gyvenvietė yra ir dabar labai didelė. Gyvenvietėje yra likę senų pastatų, tačiau yra daug naujų gyvenamųjų namų. Centrinė gatvė asfaltuota.

Kudos kaimo ir Chomutovo gyvenvietės kapinės yra bendros. Kapinių teritorija yra labai didelė. Senoji kapinių dalis yra pradžioje ant kalvos, tačiau lietuviškų kapų neradome.

CHUDIAKOVAS

Kaime likęs vienas kitas senas namas, dabar naujų vasarnamių gyvenvietė.
Kaimo kapinaitėse lietuviškų kapelių neradome, yra kauburėlių, tvorelės
likučių, ir keletas senų vokiškų kapų.

IKĖJUS

Nuo Tulūno iki Ikėjaus yra asfaltuotas kelias. Lietuvių čia
buvo nedaug. Sutikta moteris, Seriševa Elena, kuri gyvena
nuo 1959 metų Ikėjuje, mums pasakojo,
kad lietuviai, atvežti į Ikėjų, ėmėsi įvairių darbų.
Jie buvo darbštūs, siuvo batus,
dirbo miško pramonės ūkyje.

Dabar Ikėjus labai didelė gyvenvietė

JEVDOKIMOVA

Gyvenvietė Irkutsko srityje, Tulūno rajone, apie 35 km. į pietus nuo Tulūno, Ijos kairiajame krante. Jevdokimovą sudarė trys to paties pavadinimo gyvenvietės. Viena jų, šiaurinė, priklausė Badaro kolūkiui valdybai, kitos dvi – Tulūno miško kirtimo ir transportavimo ūkiui. Pagrindinė gatvė ėjo upės krantu. Šiaurinėje Jevdokimovo dalyje buvo paštas ir kapinės, vidurinėje, vadinamoje „gorodoku“, veikė ligoninė, vidurinė internatinė mokykla, kepykla, pirtis, pietinėje – garvežių depas, remonto dirbtuvės, lentpjūvė, medienos sandėliai. 1949 m. vasarą į Jevdokimovą iš Kandagaikos atkelta apie 130, vėliau apie 1953 m. iš Tulūno - dar apie 10 tremtinių lietuvių, į tas vietas 1949 m. balandžio mėn. atvežtų iš Lietuvos. Jie buvo iš dabartinio Joniškio, Pakruojo, Radviliškio, Šiaulių r., daugiausia ūkininkų šeimos. Visi tremtiniai kirtė mišką, gabeno siauroju geležinkeliu rąstus prie upių, juos plukdė į Tulūną, tiesė geležinkelį į miško gilumą rąstams gabenti. Gyveno barakuose pietinėje Jevdokimovo gyvenvietėje. 1957 m. jie pradėjo grįžti į tėvynę. Dabar Jevdokimovas labai sunykęs, miškai aplink jį iškirsti, siaurasis geležinkelis panaikintas. Dalis kaimo yra pagal Ijos upę, bet ši dalis baigia sunykti, nes pavasario potvyniai tvindo kaimą. Toliau jis plečiasi ant kalvos.

Neseniai Jevdokimove gyveno lietuvis Rimkus Albinas, Jono, gimęs 1937 metais. Atvežė jį 1949 metais iš Joniškio rajono į Irkutsko sritį, Tulūno rajoną, Jevdokimovo kaimą. Atvežė jo mamą su trimis vaikais. Tėvas buvo partizanas. Mama, Rimkienė Ona, (Juodytė) Igno, gimusi 1914 metais. Kai juos atvežė dirbo įvairius darbus. Albinas dirbo prie geležinkelio, vežė mišką. Mama palaidota Jevdokimovo kapinėse. Vienas Albino brolis gyvena Išidėjaus kaime, kitas brolis - Kemerovo srityje. Sesuo gyvena Sibiro Usolėje. Paties Albino 2015 metais jau neradome. Jis mirė.

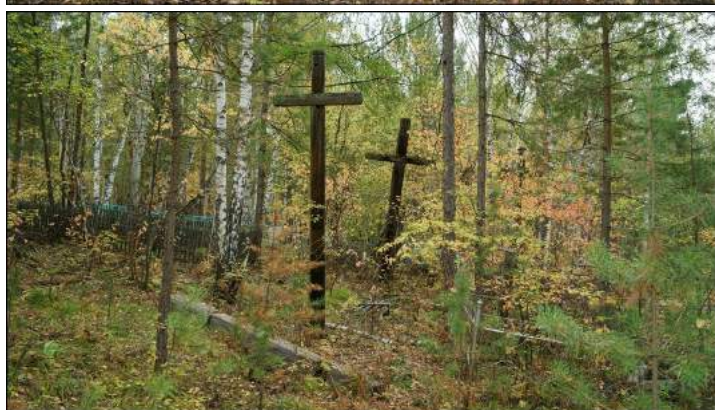

Ant kalvelės, yra kapinės, kuriose iš karto matosi keletas lietuviškų kryžių. Panašu, kad daug palaikų išvežta, kapinėse mėtosi tvorelių likučiai, guli aptrešę mediniai masyvūs kryžiai.

1. Įduba, stovi per 8 m. aukščio medinis kryžius.
2. Kauburėlis, aptvertas medine tvorele, ant tvorėlės nuvirtęs per 6 m. aukščio medinis kryžius.
Ant kapo stovi per 6 m. aukščio kryžius.
3. Nežymus kauburėlis, aptvertas medine tvorele.
4. Nežymus kauburėlis.
5. Nežymus kauburėlis, kryžius supuvęs, sutrūkęs į gabalus.
6. Nežymus kauburėlis, nuvirtęs ant antrojo kapo tvorėlės apie 8 m. aukščio medinis kryžius.
Yra metalinė lentelė su užrašu.
7. Nežymus kauburėlis, per 4 m. aukščio medinis katalikiškas kryžius.
8. Kauburėlis, nuvirtęs apie 7 m. aukščio medinis kryžius.
9. Nežymus kauburėlis, stovi apie 7 m. aukščio medinis kryžius su užrašu. **Dočkienė**
10. Įduba, stovi per 7 m. aukščio medinis kryžius, be kryžmės.
11. Stovi masyvus rudai dažytas apie 3 m. aukščio medinis kryžus, tvorelė nugriuvusi.
12. Įduba, stovi per 5 m. aukščio medinis kryžius.
13. Įduba, nulūžusi kryžiaus dalis.
14. Kauburėlio nematyti, stovi apie 7 m. aukščio medinis kryžius.
15. Įduba, stovi apie 7 m. aukščio medinis kryžius.
16. Įduba, nuvirtęs apie 7 m. aukščio medinis kryžius, jau apipuvęs.
17. Kauburėlis.
18. Įduba, stovi masyvus, per 3 m. aukščio, medinis kryžius.

KAMENKA

Važiuojant toliau už 5 kilometrų prie Kamenkos upelio, yra didokas Kamenkos kaimas. Prie kaimo matosi dirbami laukai, graži Sajanų panorama. Nors pats kaimas kaip ir visi Sibiro kaimai, purvinas ir netvarkingas.

Kaimo kapinės yra ant Kamenkos upelio kranto pušyne. Nuo kaimo kapinių dešinėje pusėje visiškai ant upelio skardžio, buvo lietuviškos kapinaitės. Vietiniai gyventojai prisimena, kad ten stovėjo dideli kryžiai. Dabar pėdsakų nelikę, gal būt jie sudegė degant miškui, apie ką byloja apdegę medžių kamienai ir tvoros stulpai. Dabar tik matosi aptvaro likučiai, du maži kryželiai, kurie gali būti ne lietuvių tremtinių.

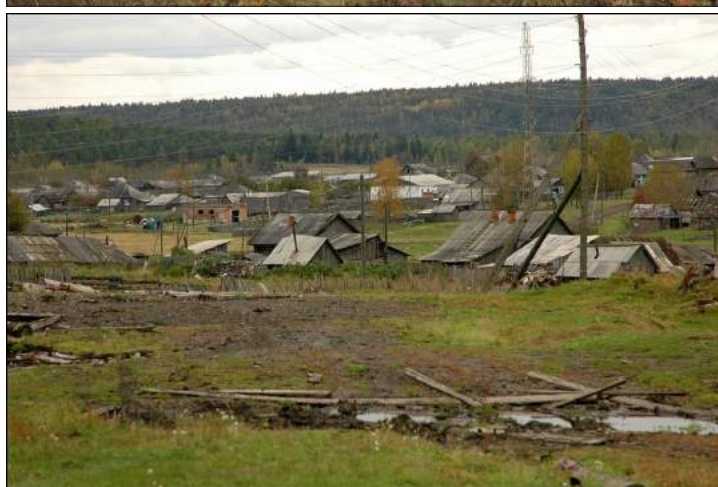

KATARBĖJUS

Katarbėjaus kaimas labai didelis ir purvinas. Katarbėjuje žmonės dirbo žemės ūkio darbus, daugiausiai dirbo fermose.

Katarbėjaus kapinėse yra keli katalikiški kryželiai, bet jie ukrainiečių. Lietuviškų kryžių neradome.

KOSTINAS

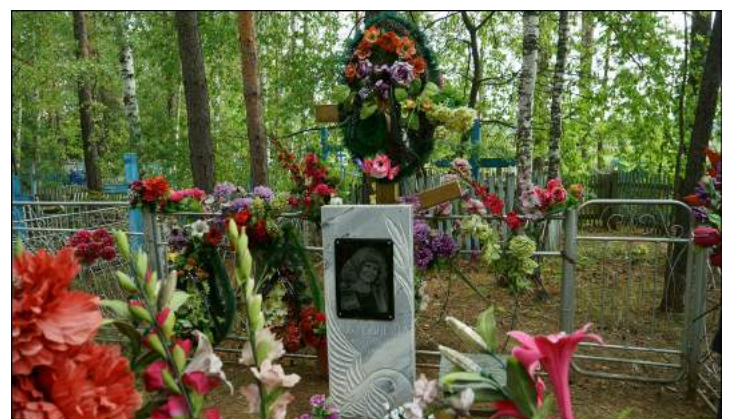
Miško kirtėjų gyvenvietė Irkutsko srityje, Nižneudinsko rajone, apie 85 km. į šiaurės rytus nuo Nižneudinsko, Udos (Čiūnos) aukštupyje. 1948 m. į negyvenamą taigą atitremta lietuvių iš buvusios Marijampolės apskrities, 1949 m. - iš Šiaulių apskrities, iš viso - apie 200 žmonių. Tuo pat metu atitrėmė iš Ukrainos, o 1952 m. - ir iš Moldavijos. Tremtiniai statė sau barakus, vasarą rinko pušų sakus, žiemą kirtu mišką, pavasarį plukdė rąstus, statė naujas gyvenvietes taigoje. Vėliau į jas perkėlė kai kuriuos tremtinius lietuvius ir ukrainiečius. 1958 m. leido grįžti į Lietuvą.

Kostino gyvenvietėje anksčiau buvo dar vienos kapinaitės, kuriose buvo taip pat laidojami lietuviai. Tačiau šiuo metu kapinaičių žymių nelikę, o ant jų stovi gyvenamieji namai. Vietiniai gyventojai ir dabar kasdami žemę randa žmonių kaulų. Mes Kostino kapinėse radome keletą lietuvių tremtinių kapų.

ODONAS

Į šoną nuo Tulūnas - Ikėjus plento, maždaug už 30 kilometrų, yra Odonų gyvenvietė. Odonų gyvenvietės kapinės yra trijų dalių. Radome porą katalikiškų kryžių, panašų, kad lietuvių. Vienas maždaug 2 m. aukščio, kitas be kryžmės, yra 3 kauburėliai apaugę žolėmis ir krūmais, o prie dviejų kraštinių kauburėlių yra katalikiškas kryžius, prie vidurinio kryžiaus nėra, trečias, be kryžmės.

POROGAS

Kaimas apie 45 km. į pietus nuo Nižneudinsko, Udos kairiajame krante, kolūkio ir miško pramonės ūkio centras. Kaimas slėnyje, aplink driekiasi Sajanų kalvos.

1949 m. balandžio mėn. į Porogą atitremtos 52 šeimos (197 žm.), į Airos kaimą, apie 4 km. nuo Porogo – dar 3 šeimos (apie 10 žm), tai buvo daugiausia dabartinio Kelmės rajono ūkininkai. Poroge tuo metu buvo 60 – 80 kiemų, namai mediniai, daugiabučiai. Kai kurie tremtiniai kirto ir plukdė mišką, kiti dirbo kolūkyje. Per keletą metų į Porogą atsikėlė dar 10 lietuvių šeimų (33 žm.) iš Bogatyrio. 1957 m. lietuviai pradėjo grįžti į Lietuvą, keli sukūrė mišrias šeimas ir liko ten gyventi.

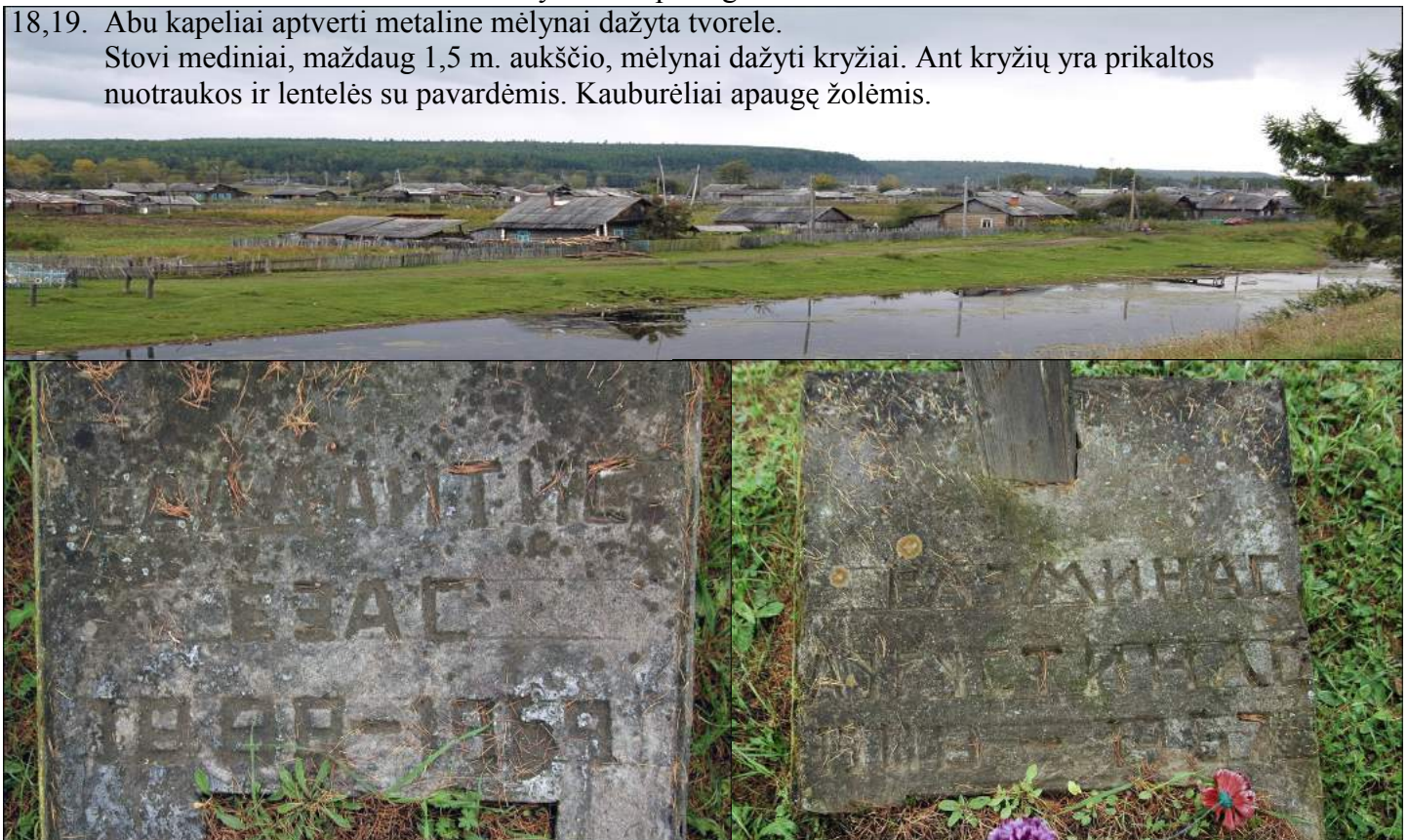
Porogo kapinės yra kaimo viduryje. Anksčiau Porogo kapinėse buvo palaidota 13 lietuvių. 1991 m. kai kurių palaikus giminės parvežė į Lietuvą.

1. Nežymus kauburėlis, aptvertas metaline baltai dažyta tvorele. Stovi medinis apie 1,5 m. aukščio kryžius, kape auga beržas.
- 2,3. Įduba, stovi du masyvūs mediniai apie 4 m. aukščio kryžiai, aptverti metaline tvorele.
- 4,5,6. Visi trys kapeliai aptverti metaline, mėlynai dažyta tvorele. Prie pirmojo stovi betoninis paminklas ant kurio nuotrauka su užrašu. (Romaškevičius) Ant antrojo stovi piramidė su katalikišku kryželiu. Prie trečiojo kapelio, betoninis paminklas su nuotrauka ir užrašu. (Mižutavičius) Kape auga žolės.
7. Kapelis aptvertas medine tvorele, ant tvorelės nuvirtęs medinis apie 2,5 m. aukščio kryžius. Ant jo medinė lentelė su išpjaustytu užrašu. (Kučinskas)
- 8 - 11. Kauburėliai.
12. Nežymus kauburėlis. Ant betoninio postamento yra metalinė lentelė su užrašu. (Vasiliauskas)
- 13,14. Abu kauburėliai aptverti metaline mėlynai dažyta tvorele. Stovi betoninis paminklas su nuotrauka ir užrašu. (Romaškevičienė) Betoninis antkapis. Šalia kauburėlis, apaugęs žolėmis, stovi piramidė su katalikišku kryželiu.
- 15-17. Visi trys kapeliai aptverti metaline žaliai dažyta tvorele. Prie pirmo kauburėlio stovi medinis kryžius, įmūrytas į betoninį antkapį. Ant antkapio užrašas. Prie antro kauburėlio stovi medinis kryžius. Trečias kauburėlis su betoniniu antkapiu, ant kurio užrašas. Stovi medinis kryžius. Kape auga du medžiai.
- 18,19. Abu kapeliai aptverti metaline mėlynai dažyta tvorele. Stovi mediniai, maždaug 1,5 m. aukščio, mėlynai dažyti kryžiai. Ant kryžių yra prikaltos nuotraukos ir lentelės su pavardėmis. Kauburėliai apaugę žolėmis.

SAIGUTAI

Saigutai, apie 70 kilometrų į šiaurę nuo Irkutsko. Saigutais buvo vadinami keturi taigoje išsimėtę buriatų kaimai Paramonovkoje buvo kolūkio valdyba. Chužyras, Talkisajus ir Nižnyj Ketskis, atstumas tarp jų 10-20 kilometrų. 1949 m. į Saigutus iš dabartinių Vilniaus ir Širvintų rajonų atitremtos 22 lietuvių ir lenkų šeimos. Į Paramonovką - 9 šeimos, į Chužyrą - 11 šeimų, į Talkisajų - 2 šeimos. Tremtiniai dirbo lauko darbus. Dirbama žemė buvo už 10-20 kilometrų nuo kaimų, ten žmonės visą vasarą ir gyvendavo. Pastatė fermas, grūdų džiovyklą, daug gyvenamųjų namų, suremontavo malūną, žiemą kirtu mišką. Atlyginimo beveik negaudavo, gyveno labai vargingai, badavo, sirgo. Vėliau kai kurios šeimos išsikėlė gyventi pas kitur ištremtus gimines. 1956 m. trylika Lietuvos tremtinių išvyko į Lenkiją, kiti į Lietuvą. Jiems išvykus vietinis jaunimas išsikėlė į miestus. Saigutų kaime kalbėjomės su Širejeva Liuba Aleksiejevna. Jos vyras buvo lenkas, dabar jau miręs. Ji mums papasakojo apie čia anksčiau gyvenusius lietuvius, juos gyrė, kad buvo labai darbštūs, draugiški, geri žmonės. Saigutai anksčiau vadinosi (Paramonovka).

Saigutų kapinėse išlikusių lietuviškų kapų neradome.

SANOLYŽNYJ

Sanolyžnyj gyvenvietė yra Irkutsko srityje, Usolės rajone, apie 20 kilometrų į p. v. nuo Sibiro Usolės. 1948 m. atgabenta apie 30 lietuvių šeimų iš Radviliškio. Čia gyveno keletas rusų šeimų, buvo kontora, valgykla, pirtis, karvidės, arklidės. Visi lietuviai buvo apgyvendinti viename name. Jie dirbo žemės ūkio darbus, prižiūrėjo gyvulius, rūpinosi pašarais.

Iš Sibiro Usolės kelias žvyruotas, iš abiejų pusių supa taiga. Sanolyžnyj kaime daug negyvenamų, užkaltų lentomis, namų. Kaimo pakraštyje gražus ežeras, aplink graži taiga. Miške yra buvęs gaisras. Čia yra miško perdirbimo įmonė.

Kapinėse lietuviškų kapų neradome.

SIBIRO USOLĖ

Nuo 1925 metų yra miestas, Irkutsko srityje, apie 60 kilometrų į š. v. nuo Irkutsko, prie Transsibiro geležinkelio ir Angaros upės. 1948-1951 metais į Sibiro Usole ir Usolės rajoną buvo atitremta tūkstančiai lietuvių. Ešelonai iš Lietuvos atvykdavo į SibiroUsolės geležinkelio stotį. Dalis žmonių buvo paliekami Sibiro Usolėje, kiti vežami į Usolės rajono miško pramonės ūkius, kolūkius, tarybinius ūkius arba toliau į šiaurę. Dauguma tremtinių, patekusių į Sibiro Usole, dirbo druskos kasyklose (tuo metu jos buvo Angaros saloje, apie 1956 metus perkeltos į kitą vietą), kiti kasybos įrengimų gamykloje, degtukų, faneros fabrike, statybose, kirto ir plukdė mišką, pjovė malkas. Gyveno buvusios koncentracijos stovyklos barakuose. Tarp tremtinių – Lietuvos prezidento Antano Smetonos motina ir brolis su šeima. 1956 metais lietuviai pradėjo grįžti į Lietuvą, kai kas grįžo tik 1988 metais.

Išliko apleistos tremtinių kapinės. Dabar Sibiro Usolės senosios kapinės yra beržynėlyje, šalia geležinkelio. Kapinėse labai daug kauburėlių, įdubų, bei metalinių aprūdijusių tvorelių likučių. Kapinėse yra deginami lietuviški mediniai kryžiai, betoninio antkapio viduryje, padaryta laužavietė, kapinėse yra šiukšlių. Vietiniai gyventojai šias kapines laiko kaip parką. Takeliais bėgioja vaikai, moksleiviai, vaikšto ir narkomanai, kurie niekina kapus.

1. Stovi apie 5 m. aukščio bendras, medinis apdegęs kryžius.
2. Kauburėlis, stovi metalinis mėlyna spalva buvęs dažytas kryžius. Aptverta metaline tvorele.
3. Nežymus kauburėlis, aprūdijusi metalinė tvorelė, stovi aprūdijusi piramidė su katalikišku kryželiu.
4. Nežymus kauburėlis, stovi metalinis apie 0,70 m. aukščio aprūdijęs kryželis, puoštas saulute. Metalinė aprūdijusi tvorelė.
5. Kauburėlis, guli masyvus medinis kryžius, viena kryžmės dalis ir kryžiaus apačia apdegusi.
6. Guli masyvus, medinis, apdegęs kryžius be kryžmės.
7. Šalia (6-ojo) stovi betoninis postamentas su užrašu . Ant postamento metalinis katalikiškas kryželis, siauras betoninis antkapis. Aptverta masyvia metaline, jau aprūdijusia tvorele.

UIGATAS

Yra nedidelė gyvenvietė Irkuto srityje, Tulūno rajone, apie 90 km. į pietus nuo Tulūno. 1949 m. į Uigatą iš dabartinių Panevėžio, Pasvalio, Biržų, Ukmergės rajonų atitremta 51 šeima (188 žm.). Uigatas buvo nedidelė barakų gyvenvietė, apsupta miškų ir pelkių. Tremtiniai kirtė mišką (kirtavietės buvo už 15-25 km. nuo Uigato), vežė rąstus prie upių, plukdė sielius. Į Lietuvą pradėjo grįžti 1956 metais.

Dabar Uigatas - nykstantis kaimas. Pro jį teka Kirėjaus upė.

Kaimas yra iš kelių dalių, dvi dalys kitame

Kirėjaus upės krante.

Kapinės yra už dviejų medinių siūbuojančių tiltelių, ant kalvos, miškelyje. Šalia kapinių teka graži Kirėjaus upė. Kapinių pradžioje stovi medinis virš 4 m., aukščio kryžius, viena kryžiaus pusė apdegusi. Ant kryžiaus yra išraižytas užrašas. Aplink mėtosi medinių kryžių, tvorelių likučiai. Kai kur dar stovi apgriuvusių tvorelių likučiai. Stovi vienas betoninis monolitinis kryžius su lentele ir užrašu. Yra ir daugiau stovinčių kryžių likučių. Kapinės apaugusios medžiais. 1989 – 1990 metais kai kurių lietuvių palaikai parvežti į Lietuvą.

ZENCOVAS

Kaimas Irkutsko srityje, Nižneudinsko rajone, apie 55 km. į šiaurės rytus nuo rajono centro, Udos upės aukštupyje, kairiajame krante. 1948 m. į Zencovą iš Lietuvos atitremtos 8 šeimos (26 žmonės). Apie 20 sodybų kaimas įsikūręs tarp miškų. Tremtiniai dirbo lauko darbus ir gyvulių fermose. 1956 m. grįžo į Lietuvą.

Zencovo gyvenvietėje yra senos ir naujos kapinaitės. Senos kapinaitės yra šalia senojo kelio į Kostiną, ant upelio kranto. Kapinėse buvo palaidoti 4 lietuviai. Dviejų palaikai 1990 m. parvežti į Lietuvą. Dabar yra labai daug žole apaugusių kauburėlių. Katalikiškų kryžių ar jų likučių neradome.

IŠVADOS

Mes per 2 mėnesius aplookėme ir inventorizavome (arba patikslinome inventorizacinius duomenis) apie 60 tremties vietų, tai beveik visos numatytos projekte vietos. Pavyko nusigauti ten, kur net nesiruošėme, bet dėl gaisrų taigoje teko atsisakyti (laikina) numatytų. Kadangi teko lankytis ir jau žinomose ir visai nematytose, tai galime padaryti vieną išvadą. Kapinės yra labai blogos būklės. Tie kryžiai, kurie atrodė dar visai neseniai gana stiprūs, pvz. Centrinio Chazano, Atagajaus, dabar vos laikosi. Atėjo maumedinių kryžių masinio sunykimo laikotarpis. Jau po kelių metų jų neliks visai. Tas žaidimas su kapų tvarkymu jokių rezultatų neduoda – mes prarandame mūsų protėvių kultūrinį palikimą. Valdžios ir visuomenės nesugebėjimas arba nenoras suprasti šio palikimo svarbos jau sulaukė rezultatų. Pastatyti kryžiukai, kad ir metaliniai yra geras dalykas – pažymi kapinių vietą, bet paveldo neišsaugo...

Ir šių metų ekspedicijų metu radome daug kapinių ir pavienių kapų sudegusių. Daug kur matosi apdegę tik lietuviški kapai. Nenoromis ateina mintis, kad buvo specialiai padegti. Tokį vaizdą teko matyti Algatujaus, Ugloikos, Čeremchovo, Sibiro Uolės ir kitose kapinėse. Tiesa, jos buvo padegtos gana seniai, nes daugelį kapų teko matyti ir anksčiau – jie jau buvo dege...

